

UDK 327(497.11)“2000/...”

Usponi i padovi spoljne politike Srbije posle 2000. godine

Dragan Đukanović, Milan Krstić, Marko Dašić, (2025), *Savremena spoljna politika Srbije: kontinuitet i promene*, Beograd, Novi Sad: Univerzitet u Beogradu-Fakultet političkih nauka, Akademska knjiga, (588 strana)

Kad se posle 53 godine i pionirske knjige profesora Velibora Gavranova i Momira Stojkovića „Međunarodni odnosi i spoljna politika Jugoslavije“ (1972) pojavi drugi po redu udžbenik na našem jeziku koji se spoljnom politikom Srbije bavi i teorijski i praktično, onda je to zaista velika stvar i važan događaj kako za naučnu tako i za širu javnost u našoj zemlji. Takođe, budući da knjiga tehnički izgleda monumentalno (pohvale za to idu izdavačima, Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu i Akademske knjizi iz Novog Sada), ona sa svojih 588 strana, tvrdim povezom i upečatljivom naslovnom stranom na kojoj dominira spomenik „Pobednika“ sa beogradskog Kalemegdana i kad se samo drži u ruci pruža čitaocu onaj poznati osećaj zadovoljstva koji je rečima teško opisati.

Posebna vrednost ove knjige je ta što je pisana po savremenim standardima izrade udžbenika, sa dosta slika (4) tabela (10) i grafikona (5) koji omogućavaju dodatno razjašnjenje onoga što je napisano u glavnom tekstu. Naročito značajan segment su i antrfilei (čak 99), koji na izvrstan način dopunjuju knjigu i vode sa njom neku vrstu dijaloga, omogućavajući

vajući čitaocu (posebno studentima kojima je ova knjiga prevashodno i namenjena) vreme za refleksiju ali i priliku da nauče nešto važno a opet i zanimljivo. Na taj način napravljena je preko potrebna ravnoteža između naučnog i životnog što je vrednost koja se nažalost sve ređe pronalazi u stručnim knjigama gde autori najčešće komuniciraju sa samim sobom ili sebi jednakima, i vode neke rasprave koje niko osim njih samih ne razume. Za pohvalu je i to što poglavlja počinju uvodima koji su koncipirani tako da čitaocu omogućavaju vrlo lako snalaženje u tekstu koji sledi a završavaju se zaključcima gde se ukazuje na ključne poente koje treba imati u vidu iz prethodno pročitano.

Treba naglasiti da ovaj udžbenik nije nastao ni iz čega nego se oslanja na dugu tradiciju izučavanja ove discipline koja je deo nastavnih planova Fakulteta političkih nauka Univeziteta u Beogradu još od vremena Visoke škole političkih nauka i njenog prerastanja u Fakultet političkih nauka 1968. godine. Naime, od vremena već pomenutih profesora Gavranova i Stojkovića, pa preko profesora Ive Viskovića i Predraga Simića koji su svaki na svoj način ugradili sebe u proučavanje spoljne politike na našim prostorima, do autora ove knjige koji su treća i četvrta generacija predavača na ovom predmetu, vidi se kontinuitet ali i neophodne promene koje je ova disciplina doživela prateći naučne trendove ali opet ostajući dovoljno svoja i utemeljena da tvori svojevrstu školu izučavanja spoljne politike koja je nastala, razvijala se i još uvek traje na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu. U eri kad se spoljnoj politici pristupa preovlađujuće sa stanovišta spoljnopolitičke analize (Foreign Policy Analysis), ta škola je s pravom zadržala i ono što se može nazvati „teorijom spoljne politike“. Takođe, treba pomenuti i da je knjiga, pre nego što je dobila svoj štampani oblik „živela“ u predavanjima i vežbama koje su autori držali mnogobrojnim generacijama studenata FPN-a, čime su imali jedinstvenu priliku da ugrade sva ta svoja iskustva u konačni oblik rukopisa koja je pred nama. Ovim svojim, zaista pažnje vrednim poduhvatom, oni doprinose rešavanju jednog od glavnih problema druš-

tvenih nauka u Srbiji a to je hronični nedostatak savremenih udžbenika na našem jeziku. Time daju primer i ostalim kolegama da se uhvate u koštac sa ovim dugogodišnjim izazovom, koji je posebno izražen u oblasti međunarodnih studija pa i političkih nauka uopšte.

Samu knjigu, pored predgovora, uvoda, zaključka, bibliografije i biografije autora, čini sedam celina (1-Osnove spoljne politike Srbije; 2-Članstvo u Evropskoj uniji kao proklamovani strateški cilje spoljne politike Srbije; 3-Spoljna politika Srbije u kontekstu kosovskog pitanja; 4-Odnosi Srbije sa velikim silama; 5 - Bilateralni odnosi Republike Srbije i dugih značajnih aktera u međunarodnim odnosima; 6- Regionalna komponenta spoljne politike Srbije i 7- Republika Srbija i međunarodne organizacije). Ipak, posmatrano drugačije, knjiga se zapravo sastoji od dve veće celine, one koja se bavi teorijom spoljne politike odnosno njenim osnovama i druge koja se bavi praktičnom spoljnom politikom Srbije posle 2000. godine.

Kad je u pitanju prvi, teorijski deo, dat pod naslovom „Osnovi spoljne politike Srbije” (str. 23-203), koji je i po svom obimu (180 strana) i po kvalitetu napisanog mogao da bude posebna knjiga, pažnja je posvećena determinantama spoljne politike (njihovom pojmu, različitim shvatanjima i klasifikacijama), institucionalnom modelu kreiranja i realizacije spoljne politike (ko formalno ali i stvarno stvara i sprovodi spoljnu politiku Srbiju), sredstvima spoljne politike Srbije (diplomatskim, ekonomskim, vojnim i kulturnim), nacionalnim interesima Srbije i strateškim ciljevima spoljne politike kao i istorijskim okvirima proučavanja spoljne politike Srbije.

Drugo poglavlje knjige, koje je, kako smo već istakli, naslovljeno kao „Članstvo u Evropskoj uniji kao proklamovani strateški cilje spoljne politike Srbije”, daje pregled odnosa naše zemlje sa Evropskom unijom od petooctobarskih promena 2000. godine do danas, sa posebnim naglaskom na objašnjenju toga kako smo došli u situaciju u kojoj se sada nalazimo a to je definitivni zastoj u procesu evrointegracija naše zemlje.

Treće poglavlje se bavi spoljnom politikom Srbije u kontekstu kosovskog pitanja, koje kao senka prati srpsku spoljnu i unutrašnju politiku već decenijama unazad i čije rešavanje liči veoma često na pokušaj da se preskoči sopstvena senka. Autori hronološki, od prvih poteza novih vlasti neposredno posle pada Miloševića, preko Đinđićevog realističkog i pragmatičnog pristupa rešavanju ovog pitanja, pregovora o statusu, jednostranog proglašenja nezavisnosti pa do Briselskog sporazuma, Vašingtonskog dogovora i Briselsko-ohridskog sporazuma na koncizan i jasan način opisuju kako je u praksi Srbije i Srba na Kosovu i Metohiji bilo sve manje a o tome u javnom diskursu govorilo sve više i više.

Četvrto poglavlje se bavi odnosima Srbije sa velikim silama, Sjedinjenim Američkim Državama, Ruskom Federacijom i Narodnom Republikom Kinom. Budući da odnosi sa Briselom, Vašingtonom, Moskvom i Pekingom predstavljaju tzv. „četiri stuba srpske spoljne politike” koji su dugo godina bil (i barem za sada i ostali) prihvaćeni okvir naše, nazovimo je uslovno tako, „velike strategije, autori su s pravom posvetili značajan prostor u knjizi ovi pitanjima. Pored kratkog istorijskog osvrt na odno-

se Srbije sa svakom od ove tri zemlje, pažnja je posvećena savremenim odnosima, ekonomskim odnosima kao i mekoj moći Sjedinjenih Država, Ruske Federacije i Narodne Republike Kine u našoj zemlji.

Odnosi Srbije sa drugim značajnim akterima međunarodnih odnosa dati su u petom poglavlju knjige. Ono počinje pregledom odnosa sa Saveznom Republikom Nemačkom, nastavlja se Velikom Britanijom, Republikom Francuskom, Republikom Turskom a završava opisom i objašnjenjem odnosa sa važnijim subregionalnim akterima međunarodnih odnosa (Izraelom, Indijom, Japanom, Brazilom i Meksikom). Posebno važan deo ovog poglavlja su strateška partnerstva koje je Republika Srbija potpisivala u poslednjih 16 godina (ukupno njih 9 počevši od prvog s Narodnom Republikom Kinom iz avgusta 2009. godine) od kada je krenula sa politikom, kako je autori zovu „odgovora na krizu prozapadnog kursa” odnosno potragom za alternativama, koje su sve bile lošije od one proevropske ali su bile neke alternative i pružale neophodan period „strateškog predaha” u vremenima velikih pritisaka sa kojima se naša zemlja suočavala.

Šesto poglavlje za temu ima regionalnu komponentu spoljne politike Srbije. Autori se ovde usredsređuju na odnose Srbije sa tzv. „starim susedima” (susedima SFRJ) poput Mađarske, Rumunije, Bugarske Albanije i drugim državama susedima stare Jugoslavije i „novim susedima” (onih nastalih posle raspada Jugoslavije) kao što su Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Slovenija, Severna Makedonija i Crna Gora.

Sedmo, završno poglavlje knjige se bavi odnosima Republike Srbije i najvažnijih međunarodnih organizacija posle 2000. godine. Autori se posebno bave odnosima Srbije i Ujedinjenih nacija, Organizacije za bezbednost i saradnju u Evropi, Saveta Evrope, Partnerstva za mir, Pokreta nesvrstanih zemalja i Svetske trgovinske organizacije.

Autori knjiga o savremenoj spoljnoj politici bilo koje zemlje čije arhive još nisu otvorene, to jest koji se bave onim što Nemci zovu „Zeitgeschichte”, istorijom koja se odigrava pred našim očima, imaju problem što u trenutku stvaranja svojih dela nemaju sve informacije o postupcima i namerama aktera u datom istorijskom momentu ali s druge strane imaju prednost što razumeju i osećaju duh vremena u kom su se te odluke donosile. Na svakoj stranici ove knjige to se može videti i neverovatno je podsetiti se kroz šta smo sve kao zemlja prošli u posmatranom istraživačkom periodu. Iako tih četvrt veka u kontekstu dužine postojanja naše države jedva da predstavljaju jedan tren, količina ličnosti, događaja, zapleta i neočekivanih raspleta u razdoblju posle 2000. godine čine spoljnu politiku Srbije pravim intelektualnim i emotivnim rolerkosterom. Kao što je to uvek slučaj sa vrhunskim knjigama, naše je samo da sednemo, pročitamo, uživamo i iznad svega razmišljamo da li je sve ono što nam se dešavalo moglo da bude drugačije i da li je sve moglo da bude bolje.

Dragan Živojinović

Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu